

memorialisation, by pointing out the ambivalence inherent in the representation of victims that have themselves both suffered and committed genocide. At the same time as the many nuances and complexities of victims are recognised in memorialisation, the representation of victimhood is influenced by the traits of the ideal victim, which focus on innocence and inability to act. In exhibitions, the representation of the Khmer Rouge – of their experiences and assumed victimhood – is reduced to a homogenous representation of ideal victims.

Using the above-mentioned analytical/theoretical starting points for the analysis of the collected empirical material in the form of documents, qualitative interviews and observations has its limitations. It turns out that certain concepts have high relevance to the field and one can indeed see many empirical sequences that are successfully analysed with the help of previous research and theory. But sometimes the analysis is almost limited by the theory, where one would have liked a more elaborate idea for the social life, victimhood and reconciliation in post-genocide society that Sirik writes about. The attempt at the analysis of photographs in museums as a narrative of victimhood and genocide is interesting and could possibly be a contribution for further research. In the book, however, it is difficult to fully see the strength of the analysis, especially what it adds beyond talking about the unsaid narrative that must be described first before the said narrative is created. Overall, Sirik's contribution to the understanding of a complex field of post-genocide studies is welcome and indicates a drive and creativity that will be exciting to follow in the future.

Goran Bašić

<https://doi.org/10.5559/di.32.2.10>

Sanja Tatalović Vorkapić i Jennifer LoCasale-Crouch (Ur.) SUPPORTING CHILDREN'S WELL- -BEING DURING EARLY CHILDHOOD TRANSITION TO SCHOOL

IGI Global, Hershey, 2021., 432 str.

U sklopu serije knjiga *Napredak u ranom djetinjstvu i obrazovanje K-12* u izdanju IGI Global 2021. objavljena je knjiga *Pružanje podrške dobiti djece tijekom prijelaza u vrtić i školu*. Navedenom knjigom urednice prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić i prof. dr. sc. Jennifer LoCasale-Crouch obogatile su stranu stručnu literaturu koja se bavi dobiti djece tijekom prijelaznih razdoblja, konkretno prijelaza u dječji vrtić i osnovnu školu, koje neka djeca shvaćaju kao svoja prva velika prijelazna razdoblja. Prijelazna razdoblja pružaju prilike i izazove osobnom rastu i razvoju djece i mogući su izvor raznih anksioznosti i nesigurnosti, kako za samo dijete, tako i za njegovu obitelj.

U knjizi se iskustvo prijelaza pružava prije svega iz perspektive djece, no ni perspektiva roditelja i odgajatelja nije zanemarena, jer oni mogu omogućiti proces adekvatnoga prijelaza. Urednice navode kako su knjigu zamislile kao alat čija je funkcija preispitivanje suvremenih teorijskih modela prijelaznih razdoblja, provedenih istraživanja i implementiranih praksi.

Knjiga je tematski organizirana u četiri sekcije, svaka ima četiri poglavlja, u kojima su stručnjaci iz raznih dijelova svijeta i kulturnih pozadina pružili svoj doprinos kroz teorijski i empirijski pristup te primjere dobre prakse. Knjiga sadrži i predgovor, uvod, priznanja, popis referenci, poglavlje o suradnicima te indeks pojmova.

Prva sekcija, *Iskustva djece tijekom tranzicije u vrtić i školu*, usmjerava se na prikaz iskustava u prijelaznom razdoblju kroz perspektivu djece.

Prvo poglavlje, *Socijalna i emocionalna dobrobit djece imigranata i izbjeglica tijekom prijelaza u predškolsku ustanovu*, prikazuje proces prijelaza kod posebno ranjive skupine djece, djece izbjeglica i imigranata. Navedeno poglavlje proučava povezanost pozitivnih i negativnih ranih iskustava roditelja, kao što su stres akulturacije i iskustvo mikroagresije te socijalne i emocionalne dobrobiti djece, što je prikazano u okviru kratkoga pregleda rezultata istraživačkoga projekta "GRACE". Autorice zaključuju da vrijeme prijelaza u obrazovni sustav u ranom djetinjstvu pruža priliku za suradnju roditelja, učitelja i istraživača, s ciljem facilitiranja dugotrajne prilagodbe djece izbjeglica i imigranata.

U drugom poglavlju, *Briga o sebi putem usredotočene svjesnosti za ranije školovanje: Kako briga o sebi može pomoći učenicima steći emocionalne kompetencije za suočavanje s prijelazima u ranijoj dobi*, autorice najprije definiraju pojam brige o sebi prakticiranjem usredotočene svjesnosti, nakon čega se usmjeravaju na efekte prakticiranja usredotočene svjesnosti na brigu o sebi i važnost modeliranja u učenju brige o sebi, a zatim se dotiču korisnosti brige o sebi u razdoblju prijelaza i perioda ranoga djetinjstva, implikacija za ranije javno školovanje s popratnim praktičnim primjerima iz raznih zemalja te poglavlje zaključuju pružanjem smjernica za provedbu budućih istraživanja, kako bi se produbilo razumijevanje koncepta brige uz pomoć usredotočene svjesnosti.

Treće poglavlje, *Dječja perspektiva na prijelaz iz vrtića u osnovnu školu: Hrvatsko*

iskustvo, sažima dječje razumijevanje procesa prijelaza na temelju 40 intervjua prikupljenih u kontekstu ranog obrazovanja. Ukratko, rezultati su pokazali da djeca razlikuju dječji vrtić i školu na osnovi objektivnih i subjektivnih pokazatelja, školu djeca doživljavaju primarno kao obrazovnu instituciju i razlikuju je od vrtića na osnovi aktivnosti i vlastite uloge u njima. Nadalje, djeca su o školi davala kontradiktorne izjave, odnosno naglašavala su razlike i iskazivala negativna očekivanja, a istodobno iskazivala pozitivne emocije prema školi, učiteljima i procesu učenja, dok su o vrtiću davala pozitivne izjave. Autorice na kraju poglavlja zaključuju da uzimanje u obzir perspektive djece pruža razumijevanje proširenoga konteksta prijelaznog razdoblja.

Četvrto poglavlje, *Usklađivanje predškolskog i vrtićkog iskustva učioničkog učenja: Efekti na spremnost djece za polazak u školu*, ističe važnost integracije ranih obrazovnih iskustava i pruža uvid u rezultate sekundarne analize podataka "2009 FACES" istraživanja. Rezultati tog istraživanja pokazali su da djeca koja su imala podjednak ili veći broj centara zasnovanih na aktivnostima u vrtićkom i u predvrtićkom kontekstu pokazuju bolje ishode povezane s jezičnom pismenosti i matematikom nego djeca koja su imala manji broj tih centara u vrtićkom kontekstu. Veći broj djece u grupi bio je povezan i s boljim socijalno-emocionalnim ishodima djece. Na kraju poglavlja naglašava se važnost kontinuiteta razvojno primjerenih praksi u ranoj predškolskoj dobi, kako bi se poboljšali rani obrazovni ishodi djece i facilitirao njihov proces prijelaza u školu.

Druga sekcija knjige, *Uloga i iskustva obitelji tijekom prijelaza u vrtić i školu*, usmjerava se na značajne utjecaje iz neposredne djetetove okoline, a to je, kao što i sam naslov sekcije otkriva, djetetova obitelj.

Peto poglavlje, *Tko odabire školu? Razumijevanje roditeljskih nastojanja za prijelazom djeteta iz kuće u obrazovne institucije ranog djetinjstva u Bangladešu*, započinje prikazom izazova ranog obrazovanja u Bang-

ladešu i povezivanjem procesa roditeljskoga donošenja odluke o tome hoće li se dijete uključiti u taj oblik obrazovanja s teorijom racionalnog izbora. Zatim su prikazani rezultati višestruke studije slučaja, koji pokazuju da roditelji odabiru škole koje će djeca pohađati na temelju vlastitih obiteljskih vrijednosti i specifičnih aspiracija tijekom perioda prijelaza djece u školu. Zaključno, naglašava se važnost kreiranja mehanizma socijalne politike koji udovoljava potrebama obitelji iz raznih socio-ekonomskih pozadina u društveno pravednom procesu odabira škole.

U šestom poglavlju, *Kako izbori i ograničenja u odlukama roditelja o ranom obrazovanju utječu na spremnost djece za polazak u školu*, obrađuje se problematika razlika u spremnosti za školu, koje se pripisuju ranim iskustvima između kućanstava najniže i najvišega socioekonomskog statusa, pri čemu je moguće posebno istaknuti nejednakosti u kvaliteti i kvantiteti ranih obrazovnih iskustava. Pružen je pregled istraživanja koja su ispitivala povezanost ranih obrazovnih iskustava djece, stupnja njihova kognitivnog razvoja i procesa donošenja odluka njihovih roditelja te njihove spremnosti za školu. Autorica zaključuje da bi smjernice roditelja u kombinaciji s razumijevanjem sistemskih i kulturnih čimbenika koji pridonose malobrojnim upisima i velikom broju izostanaka mogli poboljšati kreiranje efikasne reforme i intervencija koje bi djeci omogućile jednaku početnu poziciju u obrazovnom sustavu.

Sedmo poglavlje, *Podrška djeci i obitelji tijekom prijelaza u vrtić: Posjećivanje doma usredotočeno na odnos*, prikazuje interventni program pod nazivom "Posjećivanje doma usredotočeno na odnos", kojemu je cilj osnaživanje pet domena odnosa:

roditelj-škola, dijete-učitelj, dijete-vršnjak, roditelj-zajednica, dijete-roditelj, kako bi se procijenili kratkotrajni i dugotrajni efekti intervencije na djetetovo dostignuće i njegove socijalno-bihevioralne vještine. Rezultati preliminarnе analize učinkovitosti ovog interventnog programa upozorili su na njegovu korisnost i zadovoljstvo uključenih roditelja.

U osmom poglavlju, *Prijelaz u osnovnu školu u Hrvatskoj: Ispitivanje odrednica dječje rane prilagodbe na školu*, prikazani su rezultati istraživanja potencijalnih odrednica uspješnoga prijelaza u osnovnu školu. Kao pozitivni prediktor akademske prilagodbe identificirane su specifične kognitivne vještine, a kao negativni roditeljska informiranost, dok su socijalno-emocionalne kompetencije, spol, specifične kognitivne vještine i roditeljska uključenost predviđale odnos djece i učitelja. Na kraju poglavlja autorice sugeriraju daljnja istraživanja prijelaza u školu, kako bi se definirali najprikladniji odnosi svih sudionika uključenih u taj proces i identificirale aktivnosti koje će zadovoljiti njihove potrebe.

Treća sekcija, *Uloga i iskustva odgovornih tijekom prijelaza u vrtić i školu*, usmjerava se na odgovornike kao važne sudionike razdoblja prijelaza.

Deveto poglavlje, *Uloga odgovornih u ranom djetinjstvu u prijelazu predškolske djece u osnovnu školu*, definira četiri ključne uloge odgovornih u razdoblju prijelaza u školu, kako bi se poboljšala dobrobit djece – to su učitelj spremnosti za školu, facilitator odnosa i kontinuiteta, menadžer resursa i slučajeva te zagovaratelj politike prijelaza. Nadalje, svaka od navedenih uloga jest teorijski i empirijski potkrijepljena, predstavljena u kontekstu primjera aktualnih programa obuke i popraćena prijedlozima za razvoj svake uloge. Na kraju poglavlja pružene su smjernice za poboljšanje procesa obuke odgovornih kako bi se osigurala dobrobit djece.

U desetom poglavlju, *Što je bitno? Studija slučaja perspektive učitelja osnovnih škola na tranziciju u školu*, prikazani su re-

zultati studije slučaja jedne škole na uzorku kineskih učitelja koja je ispitivala njihovo viđenje izvedbe učenika tijekom tranzicije u osnovnu školu. Pokazalo se da učitelji generalno procjenjuju da su se djeca uspješno prilagodila školskom rasporedu, rutinama, pravilima i propisima, no neki su učitelji izvijestili da među djecom postoje i određene individualne razlike koje se odnose na navike učenja i sposobnost brige o sebi. Na kraju poglavlja prikazani su prijedlozi za vrtiće, odgojitelje i obitelji, kako bi se poboljšao proces prilagodbe djece na školsku okolinu.

Jedanaesto poglavlje, *Sveobuhvatan pristup profesionalnog razvoja za potporu znanosti, tehnologiji i inženjerski kurikulum u Predškoli: povezivanje konteksta za učenike dualnog jezika*, prikazuje preliminarne rezultate istraživanja koje je ispitivalo učinke uvođenja kurikula utemeljenog na znanosti, tehnologiji i inženjerstvu na spremnost djece, učenika dvaju jezika, za ulazak u najranije oblike formalnog obrazovanja. Preliminarni rezultati analiziranih anketa učitelja upozorili su na pozitivne učinke navedene intervencije na stavove, praksu i znanje učitelja o znanosti, tehnologiji i inženjerstvu, a analizirane ankete i učitelja i roditelja upućuju na pozitivnu povezanost između doma i škole.

U dvanaestom poglavlju, *Razumijevanje početne prednosti u tranziciji djece u vrtić: Podaci iz ankete o doživljajima obitelji i djece*, prezentirani su rezultati analize tzv. "Head Start" programa, kojemu je cilj uspostavljanje uspješne prilagodbe djece na vrtićko okruženje. Pritom su analizirani podaci dviju kohorta koje su sudjelovale u "FACES" istraživanju i koji su prikupljeni iz više izvora. Autorice poglavlja zaključile su da većina programa i centara provodi

aktivnosti kako bi se promovirali uspješni prijelazi i podržavajući odnosi, no i da kod manjega broja programa postoji nedostatak usklađivanje standarda, kurikula i procjena u obrazovnim kontekstima.

Četvrta i posljednja sekcija, *Nove smjernice i razmatranja o prijelazu u vrtić i školu*, pruža pregled tema novih istraživanja i praksi u domeni prijelaza u školu.

U trinaestom poglavlju, *Rani školski ishodi djece koja kasnije kreću u vrtić*, prikazani su rezultati istraživanja koje je uspoređivalo rane osnovnoškolske ishode etnički i jezično raznolike djece koja su kasnije krenula u vrtić i one njihovih vršnjaka koji su u vrtić krenuli na vrijeme. Pokazalo se da djeca koja kasnije kreću u vrtić postižu nešto bolji učinak na mjerama povezanim s akademskim i socijalnim ishodima tijekom predškolske godine u usporedbi s vršnjacima koji ne odgađaju polazak u vrtić. No isto se tako pokazalo da ti efekti nestaju do kraja prvog, odnosno drugog, razreda osnovne škole. Autori zaključuju kako navedeni rezultati sugeriraju da postoji nedostatak prednosti odgađanja polaska u vrtić i da stoga takva praksa nije preporučljiva.

Četrnaesto poglavlje, *Partnerstvo obitelji i učitelja kako bi se podržao uspješan prijelaz u školu kulturalno i lingvistički marginalizirane djece*, opisuje empirijski zasnovane strategije koje učiteljima pomažu da se upoznaju s kulturalno i lingvistički marginaliziranim obiteljima i njihovim vrlinama s ciljem olakšavanja prijelaza u školu. Pružaju se i preporuke kako osnažiti učitelje i na koji način pružiti podršku takvim obiteljima da se uključe u školovanje djece na način koji odražava njihove snage i potrebe.

U petnaestom poglavlju, *Dvogenezijski pristup do promicanja uspješnog prijelaza u vrtić: Program Djeca u prijelazu u školu*, prikazani su principi programa "Djeca u prijelazu u školu", kojim se nastoji djeci i roditeljima pomoći u stjecanju vještina nužnih za pozitivan doživljaj prijelaza u vrtić. Evaluacija programa upozorila je na pozitivne efekte intervencije, kod djece je pro-

obuhvatnost, suvremenost, kulturna različitost, inovativnost. Upravo zbog njih ova knjiga može biti podjednako zanimljiva i korisna ne samo stručnjacima i istraživačima nego i studentima, ali i roditeljima djece koja su na prijelazu.

Hana Gačal

gram imao pozitivne efekte na vještine samoregulacije, a kod roditelja na njihovu uključenost u učenje u školi i kod kuće, pozitivne odnose prema učiteljima i školi te na njihovo discipliniranje djece.

Šesnaesto i posljednje poglavlje, *Kvalitativno istraživanje ranog obrazovanja u djetinjstvu: Interjuiranje kako bi se istražilo prepoznavanje fondova znanja u prijelazu u vrtić od strane škola*, prikazuje doživljaj prijelaza u vrtić kod obitelji i njihove "fondove znanja". Na temelju rezultata analize transkripata polustrukturiranih intervjua identificirane su četiri sveobuhvatne teme: školsko osoblje kao podrška sudjelovanju obitelji, raznolikost školskog okruženja kao resurs obitelji, usluge podrške kao promicanje kulturne reaktivnosti i napetosti u prepoznavanju obiteljskih fondova znanja. Autori zaključuju da razumijevanje iskustva obitelji može pridonijeti konceptualizaciji uključenosti obitelji u proces obrazovanja djece.

Na kraju ovoga prikaza važno je istaknuti i sve doprinose knjige, što je svakako zastupljenost međukulturne perspektive kroz istraživanja i praktične primjere sa svih strana svijeta. Nadalje, knjiga je rezultat uspješne međunarodne suradnje urednica iz Hrvatske i SAD-a, što je posebno važno za Hrvatsku, koja se time pozicionira kao ravnopravan sudionik stručne rasprave o tematici prijelaznih razdoblja u najranijoj dobi. Svoj doprinos knjizi kroz predgovor i njezina poglavlja dali su i vrhunski svjetski priznati stručnjaci, a sama su poglavlja važna zbog povezivanja znanosti i prakse, kao i smjernica koje autori pružaju za osmišljavanje novih istraživanja i prijedloga za unapređenje prakse uspješnih prijelaza. Velika vrijednost knjige očituje se i u njezinim tehničkim karakteristikama: jednostavnost, preglednost,